STRANGE HUTSULS STORIES-CASIAN BALABAȘCIUC. FOLK LITERATURE OF THE HUTSULS

Constantin-Andrei Pătrăucean
PhD Student, „Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: In the present study, we created an overview of the popular literature of the huts of Bucovina, starting from the volume of stories of the writer of hut origin Casian Balabașciuc. The popular literature specific to the shacks of Bucovina starts from a symbolic interpretation of the world that the shacks often considered hostile or mysterious. Casian Balabașciuc's stories surprise the reader by presenting a world of simple people, with all their rituals, traditions and beliefs. The popular literature specific to the huts is based on animistic beliefs, the transmission of strong sacred values and the existence of a mysterious life, which unfolded as they pleased in the middle of the forest.

Keywords: Hutsuls, popular literature, traditions, rituals, Bukovina.

Propunând o viziune inedită asupra lumii, literatura folclorică devine parte constituentă a stratului etnofolcloric, iar în mentalul colectiv românesc aceasta exprimă o modalitate sacră de a percepe universul. Lumea este considerată drept o entitate creată de o divinitate care se confruntă încă de la începutului lumii cu o puternică manifestare a răului. Principiile *Binelui* și *Răului* stau, în felul acesta, la baza creațiilor din cadrul literaturii folclorice.

Modul creștin de a percepe universul nu este propriu românesc, acest aspect întâlnindu-se la numeroase popoare, acolo unde principiul răului nu este negat, ci este considerat ca un dat necesar al vieții. Existența celor două principii −binele și răul− poate demonstra prezența așa-numitului bogumilism care se va întâlni și în creațiile populare prin existența unor compromisuri de rang universal: dacă, de exemplu, diavolul este ridicat până aproape la nivelul de colaborator al realizării creației, Dumnezeu este transfigurat prin umanizare: „Viziunea românească a lumii atestă efortul unui neam fără prea exagerate înclinaţii spre speculaţia metafizică, de a reduce cosmosul la această singură perspectivă. Pentru a o realiza, diavolul se ridică din adâncimile sale păcătoase până aproape de treapta de colaborator al creaţiei divine. Iar Dumnezeu e coborât din purele sale înălţimi transcendente, e apropiat de gândul simplu al ţăranului, e umanizat.[…] Lumea e, astfel, o imensă simfonie, în care fiecare făptură de carne sau de piatră îşi spune glasul său la semnalul magic al degetului Celui Preaputeric."[1]

Folclorul literar al populației huțule din Bucovina demonstrează un anumit comportament ritualic care se poate observa atât în legendele și faptele folclorice care circulă pe cale orală, cât și în cadrul creațiilor culte care au ca sursă de inspirație viața huțulilor. Fie că ne referim la povestirea lui Sadoveanu în care sunt prezenți huțulii, fie că avem în vedere romanul lui Mircea Streinul despre comportamentul barbar și sălbatic al acestora sau povestirile lui Casian Balabașciuc despre traiul greu, dar autentic huțul, toate acestea compun un peisaj cultural în care natura este considerată un loc sacru. Din folclorul literar al huțulilor se poate observa modul de trai al acestora, mod care pentru omul contemporan poate părea inedit, sau, în cel mai bun caz, diferit de ceea ce numește omul de astăzi normalitate: faptul că huțulii încă mai păstrează și practică astăzi descântece ar putea fi, de pildă, o probă pentru afirmația noastră. Majoritatea legendelor și credințelor stranii sau misterioase se datorează

[1] Ovidiu Papadima, *O viziune românească asupra lumii. Studiu de folclor*, ediția a ll-a, Editura Saeculum I.O., București, 1995, p. 22.

singurătății în care huțulii au trăit, dorindu-și acest lucru în mod deosebit și excluzând ideea de apropiere față de drumuri publice. Vârfurile dealurilor și întunecimile pădurilor le-au fost huțulilor sursă pentru crearea unui folclor din care nu lipsesc vrăjitorii sau ființele demonice, întrucât în singurătate și în lipsa vecinilor care existau la distanțe de kilometri, imaginația acestora sau poate elementele realiste i-au făcut să transforme aproape fiecare ocazie într-o legendă.

În urma cercetării realizate cu privire la specificul folclorului literar al huțulilor, ne-am confruntat cu o serie de dificultăți care provin de la însăși modalitatea acestora de a relaționa cu cei din exterior. De pildă, în încercarea de a descoperi vrăjitori sau solomonari, am reușit să descoperim intermediari care ne-au relatat plini de implicare, în cea mai mare măsură, despre experiențe legate de performeri care nu mai sunt astăzi în viață. Cei care există în prezent trăiesc, de obicei, în zone izolate și se feresc ca oameni, performând doar pentru sine. De asemenea, există extrem de mulți impostori care pretind că știu să facă farmece, în schimbul unor sume însemnate de bani. Tot legat de literatura folclorică este și colinda bisericească huțulă care se transmite de la an la an chiar și generațiilor tinere, ca un etalon păstrat cu mare sfințenie. Pe lângă acestea, existența strigăturilor de nuntă, a bocetelor de înmormântare sau a doinelor de la horele duminicale dovedesc înțelepciunea populară și înclinația huțulilor către un spirit artistic și dornic de exprimare a stărilor sufletești, de la bucurie până la tristețe.

De cealaltă parte, literatura cultă în care apar huțulii vine ca o confirmare a interesului scriitorilor pe care l-au demonstrat în ceea ce privește specificul minorității huțule din Bucovina. Am observat că operele literare despre huțuli, foarte puține la număr, valorifică specificul mistic și îndepărtarea de civilizație. În actualitate, se observă o puternică înclinație către studiul etniei huțule, iar ultimele lucrări apărute demonstrează acest lucru, De pildă, etnologul huțul Paul Torac a publicat în ultimii ani câteva lucrări despre arta populară huțulă: *Ne cântă huțulii* (2018), *Chipuri de huțuli* (2021), *Tezaur huțul* (2023).

Fiindcă majoritatea faptelor folclorice literare au în vedere elemente care conțin o anumită doză de mister, a fost destul de greu de a pătrunde aceste taine, uneori, poate, chiar și primejdios. Am pornit încă de la început cu premisa de „complicitate" despre care teoretiza Eliade în studiile sale despre mituri și am realizat ceea ce Tzvetan Todorov considera a fi o necesitate obligatorie a literaturii fantastice: capacitatea de a *ezita*. Ezitarea cercetătorului în înțelegerea folclorului huțul ar trebui să existe ca un efect pozitiv, devenind un element cheie prin care acesta devine complice la evenimentele relatate. În acest cadru, opera îl obligă pe lector/cercetător să considere întâmplările fiind săvârșite de personaje reale, vii, care se așază la limita rațională dintre natural și supranatural. Majoritatea literaturii populare specifice huțulilor din Bucovina se poate înscrie astfel în cadrul genului fantastic, însă înscrierea într-o taxonomie este mai puțin importantă; ceea ce contează rămâne capacitatea folclorului literar de a se conserva și de a se propaga în societatea actuală, demonstrând modernității o doză de înțelepciune care provine dintr-o perioadă în care omul de rând nu avea acces la o cultură vastă.

Casian Balabașciuc (n. 1957) se remarcă în activitatea sa de prozator mai ales începând cu anul 2006, atunci când publică volumul *Stranii povestiri huțule*. Discutând cu acesta despre ceea ce l-a inspirat în scrierea povestirilor despre huțuli, Casian Balabașciuc a precizat că discuțiile cu pădurarii de când era copil i-au rămas întipărite în minte și astfel le-a valorificat și a creat straniile povestiri huțule. Ne-a relatat, de pildă, că a fost prezent la momentul în care huțulii au urcat o cruce mare pe dealul Zigreva (Argel), acolo unde Bogdan Lupescu povestea că mureau subit mulți oameni, loviți de trăsnete. Cunoscând pădurea îndeaproape (fiind inginer silvic și având o bogată activitate profesională în acest sens), Balabașciuc a început să scrie literatură din dorința de a aduce în atenția lumii aspecte despre etnia huțulă și despre viața aspră, dar frumoasă a huțulilor, rămânând, așa cum susține Angela Furtună, la distanță față de corupția literară.

Volumul *Stranii povestiri huțule* începe cu o localizare spațială și temporală a comunității huțule, considerată drept o populație izolată, ferită de cenușiul citadinului: „*Încă mai există locuri în care timpul se măsoară în veacuri. Îndepărtate coclauri, zugrăvite cu pânze de ceață și aromă de rășină adastă nepăsătoare șuierul vântului peste văi nesfârșite. Plaiuri țesute cu cetină verde și cu cenușiu de stâncă sfârâmată în neiertătoarele gheare ale timpului coboară infinitul mai aproape de inima codrilor de molid.*”[2]

Huțulii din volumul *Stranii povestiri huțule* demonstrează o imprevizibilitate care derivă din „calitatea” acestora de oameni suspicioși care au devenit astfel din expresia prudenței văzută ca un element produs de necunoașterea propriei istorii. În absența unei legi, divinitatea a reprezentat sursă de liniște în singurătatea munților unde huțulii au reușit să se înfrățească cu pădurile misterioase. Puterea oamenilor se baza în special pe șanse spontane și viclenie, dar cu toate acestea, au reușit să rămână spirituali și au dat dovadă astfel de tărie de caracter. Naratorul din povestirile lui Casian Balabașciuc acceptă miraculosul și îl valorifică în narațiuni despre haiduci, tâlhari, hoți care și-au făcut dreptate cu armele pe care singuri și le confecționează (cuțite, baltage), dovedind că tăcerea le-a fost cel mai bun prieten.

Vânătoarea a reprezentat un element important în viața huțulilor și de multe ori tăcerile pădurilor se transformau în mari sfătuitori care îi ajutau pe oameni să se ferească de blesteme sau de duhuri necurate. Autorul își încheie prefața volumului amintit mai sus cu un îndemn la descoperirea frumuseții pe care natura a sălășluit-o din vechime într-un pământ în care istoria și-a pus amprenta fără ca aceasta să-și arate fața: „*Deasupra munților împovărați de păduri și cețuri liniștea face loc viselor. Pământul pietros și sec rodește sărăcie. Singura comoară adevărată a locuitorilor este frumusețea lor. Dar se vede că încă nu a fost descoperită...*”[3]

În povestirea *Sub Zigreva* (p. 7), acțiunea are o delimitare spațială precisă: pârâul Argel, dealul Zigreva, Valea Lungulețului. Aici trăia o vrăjitoare huțulă, baba Moscaliuca, cea care își vânduse sufletul diavolului în schimbul puterii de a face farmece și vrăjitorii. Aceasta trăia într-un bordei foarte vechi pe care își dorea să îl vândă, însă nu găsea cumpărător, întrucât se afla pe un pământ neroditor, plin de părul porcului, din cauză că strămoșii au tăiat pădurea.

Protagonistul povestirii este Petro Smișnei care se întorcea de la muncă spre casă, unde mama îl așteaptă cu lapte cald și mămăligă și decide să o ia pe scurtătură, peste dealul Zigreva, prin zăpezile mari, având baltagul aproape. La un moment dat, o voce îl scoate din starea de visare, băiatul speriindu-se. Se va dovedi că diavolul vine întruchipat într-un sătean, apoi în altul, până când Petro realizează că ceva nu este în ordine. Acesta îi va face femeii mai multe vizite, înștiințând-o despre faptul că ar vrea să o îngrijească pentru a-i rămâne lui bordeiul. Cu timpul, flăcăul se căsătorește și începe să își construiască din greu o casă pe pământul babei Moscaliuca, iar într-o seară, trudit de munca la noua casă, nu mai coboară în sat și rămâne în bordeiul babei, fără să bage în seamă că icoanele lipsesc din casă și că își face apariția o pisică neagră. A doua zi merge la biserică după o noapte în care nu s-a odihnit deloc, dar nu mai trece pe la cârciumă, așa cum îi era obiceiul. În timpul nopților își face cruce cu limba, pentru că trupul îi este înțepenit.

În preajma Crăciunului, Petro lucrează din greu la pădure, „corhanind bușteni”. (p. 15) La un moment dat, când termină lucrul și vrea să meargă spre casă, rămâne strivit sub greutatea unui buștean care cade peste el. Totuși, în ultimele clipe își face semnul crucii cu limba în cerul gurii, apoi moare ațintit sub greutatea bușteanului care îi zdrobește pieptul.

Povestirea *Căpăstrul* (p. 17) o prezintă pe Zoiha, care își așteaptă soțul de la munca din pădure, tot într-o iarnă aspră și grea. Naratorul plasează acțiunea în zilele noastre, observând schimbările prin care a trecut lumea și noile valori care vin în opoziție cu modul de trai arhaic,

[2] Casian Balabașciuc, *Stranii povestiri huțule*, Editura Cibela, Moldovița, 2006, p. 5.
[3] *Ibidem*, p. 6.

atunci când creșterea animalelor și vânătoarea asigurau bunul trai al huțulilor: „*Vremurile când pentru huțul erau destule vitele din grajd și pușca de sub talpa casei s-au petrecut. Lumea s-a schimbat, e musai să ai școală și o meserie, ca să câștigi destui bani cu care să poți trăi.*" (p. 17)

La începutul lui noiembrie, huțulii se confruntă cu o iarnă deja geroasă, însă acest lucru nu îi oprește pe bărbați de la munca grea la pădure. În vechime, se obișnuia să se taie copacii în anotimpul friguros, pentru a nu-i tăia în sevă; pe lângă aceasta, când începeau să construiască o casă și tăiau lemnul pentru aceasta, uneori huțulii îngenucheau în fața brazilor falnici și își cereau iertare pentru ceea ce avea să se întâmple. Naratorul, huțul se pare, chiar dacă prezent la persoana a lll-a, devine subiectiv cu fiecare povestire în parte, demonstrând capacitatea de disimulare a huțulilor în fața autorităților care nu îi prea pot trage la răspundere. De aceea, chiar dacă legea nu le permite țăranilor să își taie animalele din grajd, huțulii, în munții izolați trăiesc după bunul plac și nu se supun la astfel de legi. Mai mult decât atât, pentru a garanta reușita faptelor acestora, îi educă pe copii de mici în spiritul unui trai tainic, fiecare familie formându-și un univers propriu în care celălalt cu greu are acces: „*Legea e aspră și poți face pușcărie dacă tai un vițel, dar până atunci, unde își au casa, pe vârful acesta de munte, legea ajungr mai greu. Nu trebuie să știe nimeni ce fac ei aici. Și pe copii i-au învățat să nu spună nimănui nimic din ce văd că se întâmplă acasă.*" (p. 18)

Povestirea propune și o veritabilă pagină gastronomică din bucătăria huțulă, naratorul surprinzând înclinația huțulilor către consumul alimentelor lactate și a cărnii. Chiar dacă uneori masa[4] se dovedește a nu fi extrem de încarcată, huțulii se mulțumesc cu puținul acestora și au grijă ca cei mici să fie hrăniți cum este mai bine. Vânătoarea a fost o ocupație frecventă în viața bărbaților huțuli, aceștia aducând de multe ori la masă, mai ales, iarna, carne de vânat: „*Vara e mai ușor că este lapte de la vaci, însă iarna le seacă ugerele. Se mulțumesc mai mult cu laptele acru pus în bărbâncioară de cu toamnă să aibă copiii ce mânca. Iarna mai mult carne mănâncă din ce taie sau din ce mai aduce câte odată Iurie din pădure*." (p. 18) În afară de povestirea propriu-zisă pe care nu se pune accentul în mod deosebit aici, se pot observa comportamentele huțulilor care s-au îndeletnicit dintotdeauna cu „rachiul" ca element care i-a ajutat să treacă peste obstacolele vieții și astfel să simtă libertatea și să uite neajunsurile care nu i-au ocolit niciodată: „*huțulul vrea să se simtă liber și, când simte că libertatea lui e amenințată de te miri ce, se mai abate pe la crâșmă să bea un rachiu ca să uite necazurile. Sau poate că asta e doar o pricină ca să mai guste din asprimea puturoasă a rachiului de bodegă cu care mai că s-ar face frate câteodată. Băutura îi alină grijile, îi gâdilă gâtlejul, îi dă bucurie, dar mai ales îi dă plăcerea cea mai mare: libertatea.*" (p. 19)

Firul narativ continuă cu sosirea calului Niura acasă care ajunge singur, acesta fiind semn rău. Ca o a doua Vitoria Lipan, femeia se pornește în căutarea soțului și întâlnește pe drum și celălat cal al bărbatului care se întorcea spre casă. I se arată însă un semn prevestitor și înțelege că s-a întâmplat ceva, pornind de la superstiția huțulă că dacă din jăratic sar în casă scântei mari, se va petrece o nenorocire. Semnul femeii se va adeveri: aceasta îl găsește pe soțul ei mort, spânzurat într-o pădure întunecoasă. Se prezintă o pagină veritabilă a ritualului de priveghere din cadrul înmormântării, în care defunctul huțul este îmbrăcat în bundiță și ițari, iar vecinii stau la capul acestuia, nu numai să îl jelească, ci să depene amintiri și să bea un pahar de rachiu în cinstea celui decedat, și poate să facă și câte o glumă, așa cum se obișnuia în spațiul bucovinean: „*La căpătâiul mortului, îmbrăcat în bundită de miel negru și ițari albi ca laptele au venit vecinii să privegheze. Și-au depănat amintiri despre mulți dintre cei care au fost și nu mai sunt, l-au ascultat pe popă când a venit să slujească celui trecut în altă lume și au băut câte un păhăruț de rachiu de sufletul lui Alexa. În a treia zi au scos sicriul din scândură de*

[4] Huțulii au grijă să fie extrem de ospitalieri și de aceea sunt în stare să se lase pe ei înșiși pe locul doi pentru a-i servi pe oaspeți cu tot ce au mai bun prin casă.

brad din bordei, l-au pus într-o căruță trasă de boi și l-au cărat la cimitirul din vale să se întâlnească cu uitarea. La căpătâi i-au înfipt o cruce din lemn de larice pe care tâmplarul a scris cu litere strâmbe: Alexa Honciuc 1906-1992." (p. 37)

La treisprezece zile după moarte, bărbatul i se arată într-o seară de iarnă la lumina lămpii, spunându-i acesteia că are o datorie mare pe care trebuie să o plătească. La scurt timp, moare și calul, iar bărbatul i se arată din nou femeii, dându-i indicații să ia polița de asigurare și să meargă la oraș pentru a lua bani pe cal. Va rămâne uimită când va lua pe cal exact suma care îi trebuia pentru plata datoriei, însă va realiza că acești bani sunt blestemați. Își dorește să scape de ei, însă nu reușește, nici măcar vrăjitoarea neputând face vreo vrajă. În cele din urmă merge la preot pentru a o învăța cum să scape de bani, iar acesta o învață să lase banii în biserică peste noapte și i se va arăta ce are ulterior de făcut. În momentul în care ajunge acasă, aude clopotele și va rămâne înmărmurită când va afla că ardea biserica. Într-un acces de nebunie, femeia va fi găsită de copii spânzurată exact de cuiul pe care se afla căpăstrul calului, căzut între timp la picioarele femeii.

Cântecul Sihlei (p. 40) prezintă o întâmplare în care Muma Pădurii se arată unui tânăr, însă naratorul ține să prezinte cititorului și de această dată elemente specifice populației huțule. De pildă, faptul că huțulii își fac adăposturi de animale cât mai departe se datorează faptului că, fiind oameni tainici, aceștia nu voiau ca vecinii să observe câte animale au în grajd. Tot astfel, prezintă modul în care huțulii se distrau pe cinste de fiecare dată când găseau un răgaz: „*Știa Iuri să le zică al naibii la vioară. Când se oprea din povestit, trăgea o dușcă de rachiu și își punea sub bărbie vioara. Și săreau huțulii de la mese drept în mijlocul crâșmei, se prindeau pe după umeri și începeau să bată apăsat cu opincile în podeaua de lemn, de ziceai că se aprinde focul sub călcâiele lor.*" (p. 41)

Ulterior, băiatul din poveste rămâne uimit, când, într-o seară, întâlnește în pădurea întunecoasă o făptură ireală care cânta o melodie extrem de plăcută care îl chema într-acolo: „*Din sihlă se auzi acum clar o voce de fată, cântând un cântec cum nu a mai auzit. Să fi fost Frosina, soră-sa? Ce să caute ea pe întuneric prin pădure? Mihailo simți cum i se strânge inima dar nu voia să arate că se cam speriase*." (p. 42)

Întrebat dacă a văzut vreodată Muma Pădurii prin peregrinările sale prin păduri, Casian Balabașciuc ne-a răspuns: „*De văzut, n-am văzut, se pot imagina foarte bine multe aspecte din pădure în chip de om sau trăsăturile unei femei bătrâne, e tot numai imaginație, dar e frumoasă povestea. Încă odată asta ține de povești, de etosul huțul. Sunt foarte multe superstiții la huțuli din cauză că ei au fost mai puțin școliți și mai mult legați de natură. În natură de multe ori privirea te înșală, poate chiar și auzul și atunci își vin în minte fel de fel de idei, de născociri care apoi transpuse în oral pot să influențeze pe cei din jur. Pe de altă parte, huțulii sunt niște oameni cărora le place să epateze, să scoată în evidență niște lucruri mai puțin normale, pentru a capta atenția celor din jur.*"[5]

Astfel, Mihailo rămâne vrăjit de melodia extrem de frumoasă pe care o aude la marginea pădurii după o seară în care a stat mai mult decât de obicei la cârciumă. Ajuns acasă, se simte foarte rău și este chemat Tanasie, un vraci, pentru a-l face bine. Îl unge cu un mujdei pregătit din doisprezece căței de usturoi cu apă sfințită, iar mama îi șterge fața cu un șervețel înmuiat în zeamă de varză. Băiatul însă nu are astâmpăr și simte cum o forță puternică îl atrage în mijlocul pădurii din nou și iese noaptea din casă, desculț prin zăpada înghețată. I se pare că vede o fată frumoasă, însă aceasta, conform legendei Mumei Pădurii, se transformă într-un final într-o babă urâcioasă, întruchipare a diavolului, dorind sufletul tânărului.

[5] Informație de teren; informator Casian Balabașciuc, 67 de ani, comuna Moldovița, județul Suceava, octombrie 2023.

În cadrul literaturii populare ce se regăsește la populația huțulă, înțelepciunea populară s-a concentrat în jurul anumitor arhetipuri legate fie de ritualuri, fie de natura pe care au încercat să o domine și să o cunoască în permanență. Reprezentarea arhetipului civilizator în cadrul minorității huțule este așadar o manifestare opțională, prototipul omului huțul optând pentru existența într-un mediu „sălbatic", pe care, ca pe o provocare, încearcă să îl „domesticească". Prin intermediul literaturii populare se poate reconstitui universul lumii arhaice, așa cum a fost surprins acesta la un moment dat în decursul istoriei. În cadrul literaturii populare specifice spațiului bucovinean s-au evidențiat cântece performate la diferite evenimente din viața omului sau pur și simplu pentru exprimarea stereotipurilor, pentru divertisment: cântece de nuntă, strigături, cântece de joc și mai ales texte satirice, pline de ironii, pe care bucovinenii le-au păstrat până astăzi.

Diversele variante ale aceluiași fapt folcloric (de pildă, în anumite zone, unele credințe susțin că pământul ar fi așezat pe spatele unui balaur, în altele că este așezat pe spatele unui urs) demonstrează permanenta valorificare a înțelepciunii populare prin intermediul căreia omul poate fi participant la destinul universului. Dacă în literatura populară observăm existența unui individ care obișnuiește să se supună anumitor credințe, această supunere trebuie considerată drept un fapt firesc, rezultat al cutumelor nescrise ale societății. Anumiți specialiștii (așa cum prezintă Ovidiu Papadima în lucrarea sa despre Ovid Densusianu) susțin că folclorul trebuie suspectat de idealizarea țăranului și astfel trebuie pus la îndoială pentru informațiile care uneori ar putea fi eronate, rezolvarea acestei probleme putând veni prin aplicarea unei metode care să aibă în vedere gândirea țărănească de astăzi în starea ei liberă.

Prin creațiile populare imaginate de-a lungul timpului, zonele etnofolclorice s-au individualizat, construind, în același timp, legături etnoculturale. În spațiul bucovinean s-a dezvoltat astfel o societate pluristratificată bazată, în fine, pe toleranță interetnică, pe anumite principii care au putut face din Bucovina o regiune în care au conviețuit de-a lungul timpului, unsprezece etnii cu diferite credințe religioase, în jurul cărora s-a dezvoltat o realitate folclorică colectivă prin care românii au exprimat modul propriu de a vedea lumea.

BIBLIOGRAPHY

1. Papadima, Ovidiu, *O viziune românească asupra lumii. Studiu de folclor*, ediția a ll-a, Editura Saeculum I.O., București, 1995.
2. Balabașciuc, Casian, *Stranii povestiri huțule*, Editura Cibela, Moldovița, 2006.
3. Tucicov, Ana Bogdan, *Dicționar de psihologie socială*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
4. Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987.
5. Pop, Mihai, *Obiceiuri tradiționale românești*, Editura Univers, București, 1999.

Informații de teren; informator Casian Balabașciuc, 67 de ani, comuna Moldovița, județul Suceava, octombrie 2023.